

Олена П. Славкова¹, Лариса М. Малік²

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

У статті узагальнено зарубіжний досвід державного регулювання підприємницької діяльності в аграрній сфері та визначено напрями його адаптації до сучасних умов України. Актуальність дослідження зумовлена високою ризиковістю аграрного виробництва, залежністю від природно-кліматичних чинників, воєнних загроз, порушень логістики та нестабільності світових продовольчих ринків. Метою роботи є систематизація інституційних, фінансово-економічних, регуляторних, екологічних і цифрових інструментів підтримки аграрного підприємництва в зарубіжних країнах та обґрунтування можливостей їх використання в Україні. Застосовано методи порівняльного аналізу, систематизації, узагальнення, структурно-функціональний підхід і контент-аналіз наукових публікацій та офіційних матеріалів.

Встановлено, що сучасна модель державного регулювання трансформується від прямого контролю та компенсаційної підтримки до партнерської, багаторівневої й результативно орієнтованої взаємодії держави з аграрним бізнесом. Проаналізовано досвід Європейського Союзу, Великої Британії, Фінляндії, США, Канади та Китаю. Виявлено значні відмінності у рівнях підтримки виробників: за показником PSE Україна істотно поступається країнам із розвиненими системами аграрної політики. Обґрунтовано доцільність поєднання адресних субсидій, пільгового кредитування, страхування ризиків, дорадчого супроводу, цифровізації державних послуг, екологічних платежів і підтримки електронної торгівлі.

Наукова новизна полягає у систематизації зарубіжних моделей регулювання за функціональною роллю держави та формуванні пропозицій щодо їх адаптації до воєнного і післявоєнного розвитку України. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання під час розроблення державних і регіональних програм підтримки аграрного підприємництва, спрямованих на підвищення його продуктивності, стійкості, інноваційності та конкурентоспроможності.

Ключові слова: державне регулювання, розвиток підприємництва, сільське господарство, зарубіжний досвід, державна підтримка, аграрна політика, підприємництво.

Табл. 2. Рис. 1. Літ. 15.

DOI: 10.32752/1993-6788-2026-1-298-722-730

¹ ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1864-0810>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6020-7335>

Olena Slavkova, Larisa Malik

FOREIGN EXPERIENCE OF STATE REGULATION OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES IN THE AGRICULTURAL SECTOR

The article summarizes foreign experience in the state regulation of entrepreneurial activity in the agricultural sector and identifies directions for its adaptation to Ukraine. The relevance of the study arises from the high-risk nature of agricultural production, its dependence on climatic factors, military threats, logistical disruptions, and instability in global food markets. The purpose is to systematize institutional, financial, regulatory, environmental, and digital instruments for supporting agricultural entrepreneurship abroad and substantiate their application in Ukraine. The

¹ Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine

² National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine.

methods include comparative analysis, systematization, generalization, and content analysis of scholarly and official sources.

It is established that modern state regulation is evolving from direct control and compensatory support towards partnership-based, multilevel, results-oriented interaction between public authorities and agricultural business. The experience of the EU, the United Kingdom, Finland, the United States, Canada, and China is examined. Differences in producer support have been revealed: according to the PSE indicator, Ukraine remains behind countries with developed agricultural policy systems. Combining targeted subsidies, concessional lending, risk insurance, advisory support, digital public services, environmental payments, and e-commerce support is substantiated.

The scientific novelty lies in systematizing foreign regulatory models according to the functional role of the state and formulating proposals for their adaptation to Ukraine's wartime and post-war development. The practical significance lies in applying the findings to national and regional programmes aimed at strengthening the productivity, resilience, innovativeness, and competitiveness of agricultural entrepreneurship.

Keywords: state regulation, entrepreneurship development, agriculture, foreign experience, state support, agricultural policy, entrepreneurship.

Peer-reviewed, approved and placed: 25.04.2026

Постановка проблеми. Сучасний розвиток аграрного сектору економіки відбувається в контексті дедалі більш нестабільних зовнішніх умов, таких як глобальна зміна клімату та значні коливання на світових ринках продовольства. Аграрна галузь як спеціалізована, високоризикова та значною мірою залежна від природно-кліматичних факторів потребує збалансованої, гнучкої та ефективної державної підтримки. У цьому контексті важливим, на нашу думку, є вивчення та критичний аналіз успішного зарубіжного досвіду державного регулювання підприємницької діяльності в аграрному секторі. Провідні країни світу протягом десятиліть розробляли комплексні системи підтримки, що стимулюють аграрну галузь. Яка включає прямі субсидії, пільгове кредитування та оподаткування, державне страхування ризиків та підтримку екологічних ініціатив. Поглиблений аналіз цих механізмів дозволяє виявити передовий світовий досвід та оцінити стратегії їх адаптації до вітчизняних інституційних та економічних реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжних дослідженнях простежується трансформація держави від прямого регулятора аграрного виробництва до партнера й фасилітатора підприємницького розвитку. Дж. Філіпсон та інші [1] обґрунтовують перехід від виробничо орієнтованої підтримки фермерства до моделей, спрямованих на розвиток управлінських і підприємницьких компетентностей. Колектив авторів [2] акцентує увагу на децентралізації аграрної політики ЄС, підтримці диверсифікації, інновацій і місцевих ініціатив. Фінські дослідники [3] доводять, що ефективне регулювання передбачає координацію між державними, регіональними та місцевими інституціями, консультативний супровід і створення сприятливого середовища для сільського бізнесу.

У дослідженнях OECD [4] наголошується на необхідності переорієнтації аграрної підтримки з компенсаційних виплат на стимулювання продуктивності, кліматичної стійкості та технологічного розвитку. Деякі

автори доводять, що вплив субсидій на продуктивність господарств залежить від їхньої структури, адресності та умов надання[5]. Скоун М. В. разом з однодумцями виявляють нерівномірність розподілу коштів Спільної аграрної політики ЄС, обґрунтовуючи доцільність посилення цільового фінансування малих господарств, екологічних практик і суспільно значущих результатів[6].

Регуляторні бар'єри істотно впливають на започаткування та розвиток аграрного підприємництва. Вітакер С. [7] наголошує, що складні адміністративні процедури, надмірна звітність і стандартизовані вимоги підвищують витрати фермерів та особливо обмежують діяльність малих господарств. Кріні Р. [8] зазначає, що ефективна підтримка нових учасників аграрного сектору потребує чіткого визначення поняття «новий фермер» і диференціації державних програм. Нові напрями державного стимулювання аграрного підприємництва пов'язані з екологізацією виробництва та цифровою трансформацією ринкової взаємодії. Пе'ер Г. та інші [9] обґрунтовують перехід від традиційних субсидій до фінансування конкретних екологічних результатів: збереження біорізноманіття, скорочення викидів і раціонального використання ресурсів. Ефективність державної підтримки цифрових платформ, електронної торгівлі та онлайн-брендингу аграрної продукції доводять китайські дослідники[10]. У США й Канаді аграрну підтримку забезпечують державні кредити, страхування, стабілізація доходів і компенсація збитків [11].

Попри значний зарубіжний досвід, недостатньо дослідженими залишаються механізми адаптації інструментів державного регулювання до національних умов, оцінювання їх результативності та забезпечення балансу між підтримкою, конкуренцією, цифровізацією, екологізацією і потребами аграрного підприємництва.

Мета дослідження. Метою дослідження є узагальнення зарубіжного досвіду державного регулювання підприємницької діяльності в аграрній сфері, визначення ефективних фінансово-економічних, інституційних, екологічних і цифрових інструментів підтримки аграрного бізнесу та обґрунтування можливостей їх адаптації до умов України.

Основні результати дослідження. У зарубіжній науковій літературі державне регулювання аграрного підприємництва розглядається як комплекс інституційних, економічних, організаційних та правових заходів, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки, стабільності ринку, конкурентоспроможності виробників та сталого розвитку сільських районів. Через специфіку галузі, сезонність, природно-кліматичні ризики, коливання цін та тривалі виробничі цикли необхідна постійна участь держави (рисунок 1).

Традиційна модель базується на підтримці виробництва, регулюванні цін, наданні субсидій та захисті внутрішнього ринку. Водночас Дж. Філліпсон та його колеги обґрунтовують перехід до підприємницької моделі, в якій фермерські господарства вважаються незалежними бізнес-одинацями, здатними до диверсифікації та інновацій [1]. Деякі автори наголошують на багаторівневій моделі ЄС, яка поєднує аграрну політику з підтримкою розвитку сільських районів, модернізації, співпраці та місцевих ініціатив [2].

Рис. 1. Теоретичні підходи та сучасні моделі державного регулювання аграрного підприємництва, узагальнено автором на основі [1-11]

На прикладі Фінляндії розглядається партнерська модель державного регулювання. Автори демонструють, що органи влади можуть виступати не лише регуляторами, а й активними учасниками формування підприємницьких екосистем. Їхня роль полягає у координації взаємодії між підприємцями, банками, дорадчими службами, освітніми установами та місцевими громадами. Ефективність такої моделі визначається доступністю консультацій, прозорістю програм підтримки, спрощенням адміністративних процедур і здатністю державних інституцій враховувати потреби малого та середнього аграрного бізнесу.

Фінансово-економічна модель має спрямовувати підтримку не лише на доходи, а й на продуктивність, кліматичну стійкість, цифровізацію та

інновації (OECD). Ефективність субсидій залежить від їх адресності й умов надання [5], тоді як концентрація коштів у великих підприємствах знижує суспільний ефект [6]. Сучасна держава має бути прозорим партнером і координатором розвитку агробізнесу.

Аграрне підприємництво функціонує під впливом воєнних, геополітичних, логістичних і кліматичних ризиків, тому державна політика має поєднувати фінансові, інституційні, регуляторні, екологічні та цифрові інструменти. В таблиці 1 наведені показники державної підтримки та міжнародне порівняння.

Дані таблиці 1 свідчать про суттєву диференціацію рівня державної підтримки сільського господарства між досліджуваними країнами. Найвищі значення показника PSE у відсотках до валових надходжень виробників зафіксовано в Норвегії - 46,74%, Республіці Корея - 40,71% та Японії - 31,75%, що відповідно у 19,72, 17,18 та 13,40 разів перевищує рівень України. У Європейському Союзі відносна підтримка становить 16,39%, а у Великій Британії та Китаї - 14,56% і 13,31% відповідно.

Таблиця 1. Державна підтримка сільського господарства: міжнародне порівняння, узагальнено автором за [4]

Країна / модель	PSE, млн дол. США	PSE, % валових надходжень виробників	Порівняно з Україною, разів	Рівень відносної підтримки
Норвегія	2 746	46,74	19,72	Дуже високий
Республіка Корея	19 814	40,71	17,18	Дуже високий
Японія	22 949	31,75	13,40	Дуже високий
Європейський Союз	97 320	16,39	6,92	Високий
Велика Британія	6 632	14,56	6,14	Середній
Китай	270 523	13,31	5,62	Середній
Середнє OECD		13,20	5,57	Середній
Канада	5 886	8,23	3,47	Середній
США	38 188	7,06	2,98	Середній
Україна	700	2,37	1,00	Низький

Середній показник OECD дорівнює 13,20%, що у 5,57 рази перевищує український рівень. У Канаді та США частка підтримки виробників становить 8,23% і 7,06%. Україна має найнижчий показник серед представлених країн - 2,37%, або 700 млн дол. США. Отримані результати вказують на обмеженість вітчизняної системи підтримки та необхідність посилення її фінансової спроможності, адресності й орієнтації на довгострокову конкурентоспроможність аграрних виробників.

Фінансово-економічний блок державної підтримки становить основу забезпечення операційної безперервності агробізнесу. В умовах обмеженості власного капіталу підприємств та зростання вартості запозичень пріоритет зміщується від прямого субсидування до стимулюючих та ризик-орієнтованих механізмів [12].

Регуляторні та інституційні інструменти формують правовий простір, спрямований на мінімізацію трансакційних витрат та захист прав власності. На етапі євроінтеграції ключовим завданням виступає гармонізація вітчизняного законодавства із нормами Європейського Союзу [13].

Відповідно до цілей Європейського зеленого курсу (European Green Deal), екологізація з формальної вимоги перетворюється на чинник міжнародної конкурентоспроможності [14].

Цифровізація виступає скріплюючим елементом усієї системи підтримки, забезпечуючи швидкий доступ до ресурсів та знижуючи корупційні ризики [13, 15].

Найбільший вплив буде досягнутий завдяки поєднанню фінансових, цифрових, екологічних та регуляторних інструментів. Адаптація іноземного досвіду в Україні повинна враховувати національні інституційні, фінансові та територіальні особливості, переходити від компенсаційної підтримки до посилення продуктивності, інновацій, сталості та ринкової незалежності сільськогосподарських підприємств.

Перспективним способом адаптації зарубіжного досвіду є розробка багаторівневої регуляторної моделі, що базується на принципах Спільної сільськогосподарської політики ЄС, з акцентом на аграрну політику, розвиток сільських районів, децентралізацію та комплексну підтримку місцевих ініціатив [2]. У випадку України це включає розподіл повноважень між центральними, регіональними та місцевими органами влади, а також врахування спеціалізації територій, стану інфраструктури, трудових ресурсів та воєнних ризиків.

Трансформація держави з контролера на партнера агробізнесу є критично важливою. Філіпсон Дж. та ін. зосереджуються на розвитку управлінських та маркетингових навичок фермерів [1]. Деякі науковці на співпраці між органами влади, банками, консультативними службами та освітніми закладами є важливою. В Україні доцільно створювати регіональні центри підтримки агробізнесу.

Фінансові інструменти повинні бути цільовими, прозорими та служити продуктивності, інноваціям та кліматичній стійкості [4-6] а субсидоване кредитування, гарантії кредитів, страхування ризиків та підтримка переробки є достатньо зручними.

Регуляторне середовище слід оцифрувати, спростити звітність та підтримувати нових фермерів [7, 8]. Екологічні платежі, ресурсозберігаючі технології, цифрові платформи, торговельні майданчики та системи відстеження сприяють сталому розвитку аграрного сектору [9, 10].

В таблиці 2 наведено узагальнення напрямів адаптації інструментів державного регулювання аграрного підприємництва в Україні.

Отже, адаптація до зарубіжного досвіду має призвести до створення комплексної моделі державного регулювання, що інтегрує багаторівневе управління, цілеспрямовану підтримку, дерегуляцію, консультативну підтримку, екологізацію та цифровізацію. Її успіх залежатиме від прозорих процедур, врахування регіональної специфіки та акценту на довгостроковій конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Таблиця 2. Напрями адаптації зарубіжних інструментів державного регулювання аграрного підприємництва в Україні, авторське узагальнення та пропозиції на основі [1–3, 8–11]

Зарубіжний інструмент	Країна / модель	Механізм адаптації в Україні
Багаторівневе планування розвитку аграрного сектору та сільських територій Екологічні платежі за досягнутий результат	ЄС, Спільна аграрна політика	Розроблення регіональних програм підтримки з урахуванням спеціалізації територій, воєнних загроз, стану інфраструктури та потреб місцевого бізнесу. Запровадження еко-схем за збереження ґрунтів, скорочення викидів, раціональне використання води, відновлення деградованих земель і біорізноманіття
Підприємницька модель підтримки фермерських господарств	Велика Британія	Поєднання фінансової допомоги з навчанням із бізнес-планування, маркетингу, управління ризиками, диверсифікації та експорту
Партнерська взаємодія влади, бізнесу, банків і дорадчих установ	Фінляндія	Створення регіональних аграрних бізнес-хабів за принципом «єдиного вікна» для консультацій, фінансування та підготовки інвестиційних проєктів
Державна підтримка цифрових платформ та онлайн-брендингу	Китай	Розвиток аграрних маркетплейсів, електронної торгівлі, регіональних брендів, цифрової простежуваності й інформаційних сервісів
Федеральне страхування врожаю, кредитування та природоохоронні програми	США	Розвиток субсидованого страхування воєнних і кліматичних ризиків, державних кредитних гарантій та компенсацій за впровадження природоохоронних технологій
Комплексна система управління бізнес-ризиками	Канада, федерально-провінційна модель	Поєднання страхування виробництва, стабілізації доходів, накопичувальних рахунків і допомоги у випадку катастрофічних збитків

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнення зарубіжного досвіду свідчить про те, що ефективне державне регулювання сільськогосподарських підприємств повинно включати цільову фінансову підтримку, багаторівневе управління, дерегуляцію, консультативну підтримку, цифровізацію та екологічні стимули. У випадку України акцент повинен бути на прозорості програм, підтримці малого та середнього підприємництва, розвитку сільських районів та посиленні розвитку бізнесу. Перспективи подальших досліджень ми пов'язуємо з оцінкою ефективності окремих інструментів, їх регіональної диференціації та відповідності завданням воєнного та післявоєнного відновлення та європейської інтеграції з урахуванням військових, кліматичних та інституційних ризиків.

1. Phillipson J., Gorton M., Raley M., Moxey A. Treating Farms as Firms? The Evolution of Farm Business Support from Productionist to Entrepreneurial Models. Environment and Planning C: Government and Policy. 2004. Vol. 22, No. 1. P. 31–54. DOI: <https://doi.org/10.1068/c0238>.

2. Dwyer J., Ward N., Lowe P., Baldock D. European Rural Development under the Common Agricultural Policy's "Second Pillar": Institutional Conservatism and Innovation. *Regional Studies*. 2007. Vol. 41, No. 7. P. 873–888. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343400601142795>.
3. Kujala P., Virkkala S., Lähdesmäki M. Authorities as Enablers in Rural Business Support Policy Regime: Case-Study Finland. *Sociologia Ruralis*. 2021. Vol. 61, No. 1. P. 212–233. DOI: <https://doi.org/10.1111/soru.12326>.
4. OECD. *Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2022: Reforming Agricultural Policies for Climate Change Mitigation*. Paris : OECD Publishing, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1787/7f4542bf-en>.
5. Rizov M., Pokrivcak J., Ciaian P. CAP Subsidies and Productivity of the EU Farms. *Journal of Agricultural Economics*. 2013. Vol. 64, No. 3. P. 537–557. DOI: <https://doi.org/10.1111/1477-9552.12030>.
6. Scown M. W., Brady M. V., Nicholas K. A. Billions in Misspent EU Agricultural Subsidies Could Support the Sustainable Development Goals. *One Earth*. 2020. Vol. 3, No. 2. P. 237–250. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2020.07.011>.
7. Whitaker S. H. The Impact of Government Policies and Regulations on the Subjective Well-Being of Farmers in Two Rural Mountain Areas of Italy. *Agriculture and Human Values*. 2024. Vol. 41, No. 4. P. 1791–1809. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10460-024-10586-z>.
8. Creaney R., Hasler H., Sutherland L.-A. What's in a Name? Defining New Entrants to Farming. *EuroChoices*. 2023. Vol. 22, No. 1. P. 58–65. DOI: <https://doi.org/10.1111/1746-692X.12382>.
9. Pe'er G. et al. Action Needed for the EU Common Agricultural Policy to Address Sustainability Challenges. *People and Nature*. 2020. Vol. 2, No. 2. P. 305–316. DOI: <https://doi.org/10.1002/pan3.10080>.
10. Zhang Z., Zhao H., Zeng X. Government Subsidies and Online Branding for Agricultural Products. *Evolutionary Intelligence*. 2024. Vol. 17. P. 213–227. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12065-021-00662-2>.
11. Baldwin K., Williams B. R., Sichko C. та ін. *U.S. Agricultural Policy Review, 2022*. Economic Information Bulletin. 2023. No. 260. Washington, DC : U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service. DOI: <https://doi.org/10.32747/2023.8134363.ers>.
12. Про надання фінансової державної підтримки : постанова Кабінету Міністрів України, Порядок, Критерії від 24.01.2020 № 28. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/28-2020-%D0%BF> (дата звернення: 29.07.2026).
13. Державний аграрний реєстр : офіційний вебсайт. URL: <https://www.dar.gov.ua/> (дата звернення: 29.07.2026).
14. The European Green Deal. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
15. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/RES/70/1. New York : United Nations, 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 29.07.2026).

-
1. Phillipson, J., Gorton, M., Raley, M., & Moxey, A. (2004). Treating farms as firms? The evolution of farm business support from productionist to entrepreneurial models. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 22(1), 31–54. <https://doi.org/10.1068/c0238>
 2. Dwyer, J., Ward, N., Lowe, P., & Baldock, D. (2007). European rural development under the Common Agricultural Policy's "Second Pillar": Institutional conservatism and innovation. *Regional Studies*, 41(7), 873–888. <https://doi.org/10.1080/00343400601142795>
 3. Kujala, P., Virkkala, S., & Lähdesmäki, M. (2021). Authorities as enablers in rural business support policy regime: Case-study Finland. *Sociologia Ruralis*, 61(1), 212–233. <https://doi.org/10.1111/soru.12326>
 4. OECD. (2022). *Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2022: Reforming Agricultural Policies for Climate Change Mitigation*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/7f4542bf-en>
 5. Rizov, M., Pokrivcak, J., & Ciaian, P. (2013). CAP subsidies and productivity of the EU farms. *Journal of Agricultural Economics*, 64(3), 537–557. <https://doi.org/10.1111/1477-9552.12030>
 6. Scown, M. W., Brady, M. V., & Nicholas, K. A. (2020). Billions in misspent EU agricultural subsidies could support the Sustainable Development Goals. *One Earth*, 3(2), 237–250. <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2020.07.011>
 7. Whitaker, S. H. (2024). The impact of government policies and regulations on the subjective well-being of farmers in two rural mountain areas of Italy. *Agriculture and Human Values*, 41(4), 1791–1809. <https://doi.org/10.1007/s10460-024-10586-z>

8. Creaney, R., Hasler, H., & Sutherland, L.-A. (2023). What's in a name? Defining new entrants to farming. *EuroChoices*, 22(1), 58–65. <https://doi.org/10.1111/1746-692X.12382>
9. Pe'er, G., et al. (2020). Action needed for the EU Common Agricultural Policy to address sustainability challenges. *People and Nature*, 2(2), 305–316. <https://doi.org/10.1002/pan3.10080>
10. Zhang, Z., Zhao, H., & Zeng, X. (2024). Government subsidies and online branding for agricultural products. *Evolutionary Intelligence*, 17, 213–227. <https://doi.org/10.1007/s12065-021-00662-2>.
11. Baldwin, K., Williams, B. R., Sichko, C., et al. (2023). U.S. Agricultural Policy Review, 2022. *Economic Information Bulletin*, No. 260. U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service. <https://doi.org/10.32747/2023.8134363.ers>
12. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020). Pro nadannia finansovoi derzhavnoi pidtrymky: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy, Poriadok, Kryterii vid 24.01.2020 No. 28 [On the provision of state financial support: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Procedure and Criteria dated January 24, 2020 No. 28]. Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / Verkhovna Rada Ukrainy. <https://zakon.rada.gov.ua/go/28-2020-%D0%BF> (accessed July 29, 2026). [in Ukrainian]
13. Derzhavnyi ahrarnyi reistr. (n.d.). Ofitsiyniy vebсайт [State Agrarian Register: Official website]. <https://www.dar.gov.ua/> (accessed July 29, 2026). [in Ukrainian]
14. European Commission. (n.d.). The European Green Deal. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
15. United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/RES/70/1. New York: United Nations. <https://sdgs.un.org/2030agenda> (accessed July 29, 2026).